

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені АДМІРАЛА МАКАРОВА

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Миколаїв
2025

Редакційна колегія збірника:

Берестнєв В. Б., заслужений тренер (Миколаїв);
Бобіна О. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Гогоренко О. В., канд. філол. наук (Миколаїв);
Деркач В. М., заслужений тренер, канд. наук
з фіз. виховання та спорту, доц. (Миколаїв);
Карсканова С. В., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Коваль С. С., канд. фіз.-мат. наук, доц. (Миколаїв);
Матвієнко Л. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Матійко О. В., заслужений діяч мистецтв (Миколаїв);
Міняйлова А. В., канд. пед. наук, доц. (Миколаїв);
Наливайко В. С., канд. техн. наук, проф. (Миколаїв);
Трибулькевич К. Г., д-р пед. наук, доц. (Київ);
Філатова О. С., д-р філол. наук, проф. (Миколаїв);
Філіппова Н. М., канд. філол. наук, проф. (Миколаїв);
Чугуєва І. Є., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Шаповалова І. В., канд. філос. наук, доц. (Миколаїв)

Відповідальний за випуск: **Бобіна О. В.**

*Друкується за рішенням Вченої ради
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
(протокол № 4 від 26.11.2025 р.)*

Гуманітарний вісник НУК: збірник наукових праць. — Випуск 18. —
Г 94 Миколаїв : Іліон, 2025. — 156 с.

У віснику опубліковані статті, що узагальнюють досвід роботи та результати досліджень у сфері вищої освіти та інших галузях знань. Основні рубрики вісника відповідають напрямам гуманітарної підготовки та соціально-гуманітарної освіти, яка здійснюється Навчально-науковим гуманітарним інститутом Національного університету кораблебудування. Вісник розрахований на викладачів, наукових працівників, фахівців, молодих науковців у сфері вищої освіти.

УДК 001(062.552)

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

УДК 159.9:37.091.21

Карсканова С. В.

завідувач кафедри психології, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), svitlana.karskanova@nuos.edu.ua

Прийма О. М.

студентка спеціальності 053 Психологія, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), prijma.elena777@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ СЕПАРАЦІЇ ПІДЛІТКІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті висвітлено проблему загострення конфліктів в момент сепарації підлітків з ООП. Дається поняття чотирьох типів сепарації, якими має пройти людина до остаточної зрілості не залежно від свого стану здоров'я психічного чи фізичного.

Ключові слова: сепарація, самостійність, діти з особливими освітніми потребами, типи сепарації.

Актуальність. Сепарація – це природний процес відділення дитини від батьків, їх впливу, щоб стати незалежною, повноцінною особистістю у всіх сферах життя. Це не простий процес для кожної дитини, проте для дитини з ООП він набуває ще більшого значення. Про розрив зв'язку з батьками, не про сварки чи конфлікти з ними.

Теоретична основа. Психолог Дж. Хоффман виділяв чотири типи сепарації, якими має пройти людина до остаточної зрілості.

«Емоційна сепарація». Першочергове завдання підлітка – навчитися відокремлювати власні уявлення себе від батьківських оцінок, перестати слідувати за схваленням дорослих, діяти незалежно від них. Поки дитина боїться несхвалення чи гніву батька, вона в емоційній пастці.

«Функціональна сепарація». Включає в себе здатність до навчання дитини вміти за себе постояти і вирішувати самостійно якісь базові проблеми, які людина повинна вміти вирішувати самостійно, як під час проживання з батьками, так і в самостійному житті. Це може бути проста здатність задовольняти свої базові потреби, наприклад, приготування їжі.

«Аттитюдна сепарація». Наступний етап – вироблення власних переконань, оцінок та поглядів на життя. Дозвіл собі перестати оцінювати себе і все, що оточує, батьківськими оцінками, розмірковувати в батьківських категоріях. Судження та життєві принципи можуть і повинні відрізнятися від батьківських.

«Конфліктна сепарація». Останній етап – здатність жити своїм життям, приймати рішення самостійно, йти своїм шляхом і не почуватися за це винним. Потрібно вміти відстоювати свою думку, вміти обирати своє життя та свої бажання, незалежно від того, що батьки можуть бути геть проти і щось забороняти. Іноді вибір бажань батьків для того, щоб їм догодити, не образити їх, може зробити життя нещасним. Однак це не говорить про те, що батьків взагалі ніколи не треба слухати.

Основний матеріал і результати дослідження.

Період дитинства – це етап залежності дитини від

батьків, причому ця залежність є природною та життєво важливою для дитини. Однак дорослішання дитини передбачає поступове віддалення її від батьків та набуття навичок самостійного задоволення власних потреб. У психології цей процес має назву сепарація. Здебільшого поняття сепарації досліджувалося в межах психоаналітичної теорії (М. Кляйн, М. Малер). Утім у сучасній психологічній науці воно є вживаним у межах різних психологічних та психотерапевтичних напрямів. Наведемо декілька тлумачень феномена сепарації, які розкривають сутність феномена: суб'єктивне переживання втрати частини Его внаслідок позбавлення об'єкта (М. Кляйн); психологічне народження дитини; побудова психологічних меж, дистанціювання, вихід із симбіотичних стосунків із матір'ю (М. Малер); процес, завдяки якому людина набуває почуття власного Я; етап трансформації дитячо-батьківських стосунків, де відбувається поступове усвідомлення дитиною та її батьками унікальності ідентичності особистості кожного з учасників, емоційне переживання цього відокремлення та поява почуття незалежності (Т. Ситько); психологічне віддалення взаємозначущих суб'єктів один від одного, в результаті якого відбувається трансформація їх стосунків, досягнення когнітивної, емоційної та функціональної незалежності кожного із сепарантів (А. Дитюк).

В підлітковому віці процес сепарації нормотипових дітей та дітей з ООП мають схожі риси та здебільшого характеризується численними конфліктами та напруженими стосунками у підсистемі «батьки–діти». Варто наголосити, що сепараційні процеси в цьому віці стосуються не лише мами, але й тата також. У певних сім'ях ці протиріччя не є такими помітними через дорослу позицію батьків дитини та ефективність попередніх етапів сепарації. Серед ключових поведінкових патернів, що обумовлюють викривлення процесу сепарації є наступні:

1. Батьки продовжують взаємодію з позиції «дорослий–дитина» (застосовують ті ж самі покарання, як і раніше; вимагають повного підкорення).

2. Не визнають права дитини мати власну думку та вирішувати певні задачі самостійно.
3. Прагнуть занадто контролювати життя підлітка (забороняють мати власні секрети, активно втручаються в інтимно-особистісні стосунки підлітка, шкільне життя тощо).
4. Перекладають відповідальність за власні емоційні переживання, фізичне самопочуття на підлітка («У мене зараз болить серце через твою поведінку», «Я не можу спокійно спати, бо весь час думаю про твоє навчання в школі»).
5. У комунікації переважає оціночне ставлення, що здебільшого нівелює емоційну підтримку та толерантність до помилок підлітка.
6. Батьки демонструють байдуже ставлення і транслиють підлітку: «Ти дорослий, вже все можеш сам».

Під сепарацією ми розуміємо інтерпсихічний та інтрапсихічний процес, який відбувається як на індивідуальному внутрішньому рівні, так і на рівні міжособистісних стосунків, в результаті якого особистість набуває можливість автономного існування з успішною адаптацією до соціальних ситуацій та обставин і встановлює оптимальний баланс між психологічним злиттям з батьками та розвитку своєї особистості протягом всього життя.

Висновки. Отже, на процес сепарації мають вплив біологічна, комунікативна, когнітивна та соціальна сепарація дитини з ООП.

Ефективність цього процесу здебільшого залежить від поведінки батьків (або інших значущих фігур, які здійснюють догляд). Найбільш руйнівними патернами поведінки батьків є зменшення дистанції, яке виявляється у надмірному контролі, опіці, емоційній залежності, або дистанціювання (холодність у стосунках, байдужість та ігнорування потреб дитини).

Сепарація у стосунках людини з ООП яка дорослішає та її батьків виявляється на декількох рівнях: економічному рівні (доросла людина має заробляти та самостійно задовольняти хоча б частину власних потреб); просторово-територіальному (щонайменше мати власну кімнату або навіть вже мешкати окремо від батьків); емоційно-психологічному (чітке усвідомлення того, що погляди можуть кардинально відрізнятись, але це не загрожує близькості у стосунках; вміння витримувати негативні емоції один одного без звинувачень; бажання бути поруч, але без контролю й маніпуляцій; дозвіл з обох сторін на помилки в житті тощо).

Література

1. Кульчицька А., Полікарчик С. Психологічний аналіз проблеми психоемоційних станів особистості в умовах сепарації. *Психологічні перспективи*. 2023. Вип. 41. С. 133–145.
2. Weinhold J., Weinhold B. Breaking Free of the Co-dependency Trap. New World Library: Novato, CA. 2008. 245 p.

Karskanova S. V., Head of the Department of Psychology, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), svitlana.karskanova@nuos.edu.ua

Pryyma O. M., Student of the Specialty 053 Psychology, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), prijma.elena777@gmail.com

FEATURES OF THE SEPARATION OF ADOLESCENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

The article highlights the problem of aggravation of conflicts at the time of separation of adolescents with special educational needs. The concept of four types of separation is given, which a person must go through to final maturity, regardless of his state of mental or physical health.

Keywords: separation, independence, children with special educational needs, types of separation.

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	4
<i>Бережник О. В., Коренева Ю. П.</i> Емоційна грамотність як чинник збереження психологічного здоров'я студентської молоді в умовах соціальної нестабільності.....	6
<i>Білокамінська Л. А., Чугуєва І. Є.</i> Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінок.....	8
<i>Демкова Н. Ю., Рогальська-Яблонська І. П.</i> Особливості адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності	10
<i>Дігтяренко В. Ю., Литвиненко І. С.</i> Захисні механізми психіки в умовах стресових ситуацій.....	12
<i>Заїка Г. О., Олексюк О. М.</i> Соціально-психологічна робота з жінками, які стали жертвами домашнього насильства.....	14
<i>Карсканова С. В., Прийма О. М.</i> Особливості сепарації підлітків з особливими освітніми потребами.....	16
<i>Карсканова С. В., Ніязов Р. В.</i> Вибір стратегій поведінки особистості при внутрішньоособистому конфлікті.....	18
<i>Кравчук О. Ю.</i> Інклюзивне освітнє середовище в закладах вищої освіти: концепції, виклики та траєкторії розвитку	21
<i>Кравчук О. Ю.</i> Штучний інтелект як інструмент підтримки практики психологів у роботі з інклюзивними учнями.....	23
<i>Кравчук О. Ю., Новікова Г.</i> Інклюзивні підходи до психосоціальної підтримки підлітків: адаптація до різних потреб та контекстів	25
<i>Кравчук О. Ю., Райковська В. М.</i> Профорієнтація дітей з особливими потребами: міжгалузевий підхід, індивідуальна підтримка та інклюзивні траєкторії розвитку.....	27
<i>Кравчук О. Ю., Ускова О. М.</i> Моніторинг розвитку соціальних навичок за допомогою ШІ: приватність, етика та інтерпретація результатів	29
<i>Кравчук О. Ю., Христиановська Л. А.</i> Роль сім'ї та партнерського оточення в процесі психологічної реабілітації жінок	31
<i>Курчатова А. В.</i> Теоретико-методологічні підходи розкриття механізмів реалізації супервізії в інклюзивній освіті.....	33
<i>Ларченко І. В., Богданова О. В.</i> Інноваційні тенденції та впровадження технологій штучного інтелекту у вищій освіті.....	35

Ларченко І. В., Іщенко О. А.	Модераційний ефект емоційного інтелекту у збереженні автономної мотивації студентів в умовах стресогенності.....	38
Ларченко І. В., Іщенко Я. П.	Взаємозалежність когнітивних та емоційних процесів у стані довготривалого стресу в осіб, що мешкають у прифронтових зонах.....	40
Литвиненко І. С.	Послуга раннього втручання – перша сходинка інклюзії.....	43
Литвиненко І. С., Гончарова О. О.	Емоційне вигорання працівників гуманітарної сфери та представників допомагаючих професій в контексті ургентного реагування	44
Литвиненко І. С., Джигота Е. В.	Деякі аспекти психологічної допомоги військовим після повернення з зони бойових дій засобами арттерапії.....	47
Литвиненко І. С., Малюжеко М. В.	Формування пізнавальної мотивації у дітей молодшого шкільного віку	49
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Вплив соціальних мереж на формування ціннісно-сислової сфери особистості.....	51
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Соціальні мережі як середовище конструювання ідентичності та ціннісних пріоритетів.....	53
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Особливості ментального здоров'я жінки у перинатальний період	55
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Психологічні особливості адаптації до вагітності та подолання ознак посттравматичного стресового розладу, отриманого внаслідок пережитих психотравмуючих ситуацій.....	57
Михальченко Н. В.	Складові готовності майбутніх вчителів початкових класів до розвитку рефлексії учнів в умовах інклюзивного навчання	60
Михальченко Н. В., Криницька О. О.	Психологічна підтримка осіб, які пережили травматичні події: комплексний аналіз методів, ефективності та факторів впливу	63
Михальченко Н. В., Михальченко І. В.	Симптоми професійного вигорання педагогів та фахівців	65
Мірзоян К. О.	Взаємозв'язок самооцінки та рівня самоактуалізації у творчих особистостей.....	68
Мочалова О. В.	Особливості розвитку пізнавальних процесів дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку.....	69
Олексюк О. М., Корнієнко В. А.	Особливості проявів ПТСР у військових і шляхи запобігання.....	71
Прасол Д. В.	Характер і причини визначення інвалідності серед осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіти за умови інклюзивного навчання.....	73
Сінченко В. М., Коренева Ю. П.	Майндфулнес-практики як засіб збереження психоемоційної стійкості у волонтерській діяльності в умовах воєнного часу	75
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Вплив професійного іміджу на ефективність консультативної діяльності психолога	77
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Імідж психолога як чинник успішної професійної реалізації	79

Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти.....	81
Тур О. В.	Управління інклюзією у закладах вищої освіти: стратегії формування інклюзивної культури та їх вплив на результативність закладу освіти.....	82
Чугуєва І. Є., Мачечук Н. В.	Психологічні чинники соціальної реінтеграції учасників бойових дій	84
Яблонський А. І., Савицький О. В.	Теоретичні підходи до вивчення бойового стресу у військовослужбовців.....	86

МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Бєляков Д.	Імператорський Новоросійський університет – метеорологічна перлина Північного Причорномор'я.....	89
Галєєва М.	Психологічна допомога сім'ям загиблих воїнів.....	91
Гей С. П.	Грецькі топоніми Північного Причорномор'я: історико-лінгвістичний аспект	92
Гранченко М. В., Хрящевська Л. М.	Відкриття перших закладів освіти в Одесі (1794–1830-ті рр.)	95
Коваль Г. П., Ляшенко І. О.	Висвітлення моментів життя караїмів Одеси на сторінках газети «Одесские Новости» в кінці XIX – на початку XX ст.	96
Костирко Т. М.	Штучний інтелект як інструмент збереження культурної спадщини університетів.....	97
Нефьодов Д.	Освітнє та громадське значення історичного краєзнавства в сучасних вітчизняних закладах освіти	99
Рижева Н., Довбня В.	Пам'яткоохоронна діяльність на території Миколаївської області (2000–2019 рр.).....	101
Рижева Н., Михайлов М.	Культурні взаємовпливи у декоративному оздобленні піхов мечів Київської Русі	102
Семешин Е.	До біографії Валерії Містюк: Уродженка Миколаєва в історії радянської психології.....	104
Сергієва Ю. С., Матвієнко Л. В.	Експерименти на Засільському цукровому заводі: історичний екскурс.....	105
Тернович Б. П.	Голокост на Миколаївщині.....	106
Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти: теоретичний аналіз	107
Філенко А., Нефьодов Д.	Західна історіографія господарської реформи у СРСР 1965 р.	108
Фьольдварі Шандор.	Український газ під Чорним морем і перспективи турецьких інвестицій	111
Шевченко А.	Становлення землеробства у Буджаку на початку XIX ст.	112
Шевчук В.	Український націонал-комунізм 1918–1921 рр.: історіографічний та джерелознавчий аналіз	114

ДИЗАЙН

Данильченко Н. В., Гавловська Д. А.	Сучасні концепції в проектуванні дизайну плавучих будинків	116
Матійко Н. О., Бєлосвіт Я. О.	Управління дизайном в епоху цифрових технологій: синергія комп'ютерної графіки та креативних процесів.....	118
Матійко О. В., Обухова В. О.	Сучасні текстильні матеріали в інтер'єрних макетах: імітація оббивки і декоративних елементів.....	119
Портнов Д., Атанова Є.	Значення академічного рисунка у формуванні конструктивного мислення майбутніх дизайнерів.....	121

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ**Вакуліна Л. М., Лагерний Д. І.**

Фізичне виховання як компонента патріотичного формування молоді 123

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ**Бобіна О. В.** Як працює Гуманітарний інститут на четвертий рік Великої війни 126**Валуєва Ю. А., Чурсіна А. О., Шаповалова І. В.**

Розвиток освіти південної України у XIX–XX ст. 130

Васильєва В. В., Лукашик В. І., Шаповалова І. В.

Війна і психічне здоров'я українців в умовах воєнного стану 132

Волкотрубенко Є. О., Шаповалова І. В.Еволюція портової інфраструктури Миколаївщини
як чинник економічного зростання південного регіону 135**Запесочний Н. О., Шаповалова І. В.**Розвиток суднобудівної промисловості Миколаївщини:
історичний вимір та сучасні перспективи 136**Залізко А. С., Шаповалова І. В.**Формування багатонаціонального культурного середовища
Північного Причорномор'я (кінець XVIII ст. – XIX ст.) 138**Корольова Т. М., Кравчук О. Ю.**Психологічні чинники медіаграмотності як елемент соціальної
компетентності індивіда 140**Михальченко Н. В., Молчанова О. М.**Готовність майбутніх вчителів початкових класів
до організації навчальної діяльності молодших школярів 141**Моїсеєнков А. В., Шаповалова І. В.** Особливості соціально-економічного життя

Північного Причорномор'я у період 1917–1921 рр. 144

Надточій І. В.Взаємодія медицини та освіти у реалізації програм раннього
втручання у розвиток дитини 146

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ 154

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ 155